

הארץ

היא הקפטן

את סיפור חייו של קפטן קוק, מגלה הארצות הבריטי הנודע, בחרה אנה אנקוויסט לספר מנקודת מבטה של אשתו דווקא. הספר "השיבה הביתה" רואה אור עתה בעברית מעט מאוד ידוע על חייה של אליזבת קוק, אשתו של קפטן קוק, מגלה הארצות הבריטי הנודע. אליזבת קוק לבית בטס נודעה כמי שליוותה את הספן המפורסם כל חייו, ציפתה לו בשו בו ממסעותיו וניהלה ביד רמה את משק הבית ואת גידול הילדים. מה הביא את הסופרת ההולנדית אנה אנקוויסט, מחברת הרומנים "יצירת המופת" ו"הסוד", לספר כעת את סיפורה של אליזבת קוק ברומן ההיסטורי שכתבה, "השיבה הביתה"?

"זה התחיל ב-1992", מספרת אנקוויסט, שביקרה בשבוע שעבר בישראל כאורחת פסטיבל הסופרים במשכנות שאננים בירושלים. "עשיתי טיול רגלי ממושך בצפון אנגליה, שם נולד קפטן קוק. הלכתי למוזיאון שתיעד את חייו - ונכבשתי. אולי בגלל נסיבות חייו. הוא היה נער חווה עני, שגדל והיה לאחד האנשים הכי מפורסמים באנגליה, כך שהוא דוגמה למוביליות חברתית באותם ימים. התעניינתי גם בתקופה שבה הוא חי, המחצית השנייה של המאה ה-18, תחילת הנאורות. הוא היה מסוגל לחיות ללא דת. כך התחלתי לקרוא עליו ספרים".

ובכל זאת החלטת לספר את הסיפור מנקודת מבטה של אשתו.

"די קשה לכתוב ספר מנקודת מבטה של דמות כל כך ידועה כמוהו. על אליזבת קוק אנחנו יודעים מעט מאוד. אנחנו יודעים, למשל, שהיא חיתה עד גיל 95 ושהיא איבדה שישה ילדים במשך חייה".

וזה אולי מה שהביא את אנקוויסט אל אליזבת קוק - האובדן, היגון, תחושת הריק. אנקוויסט, בת 63, היא סופרת ומשוררת, פסנתרנית ופסיכותרפיסטית. ב-2001 אירע לה אסון: בתה מרחיט, בת 27, נהרגה בתאונת דרכים. היא רכבה על אופניה באמסטרדם ומשאית פגעה בה. עולמה של אנקוויסט נעצר. היא הפסיקה לכתוב, הפסיקה לנגן, הפסיקה לטפל.

אנה אנקוויסט: "לא ידעתי שום דבר על העולם הספרותי, הייתי קצת נאיווית" | תצלום: טס שפלן / ג'יני

נדרש לה זמן להתאושש. בין השאר יצאה למאבק למען חוק חדש, שיחייב כל משאית בהולנד להרכיב מראה רחבה מיוחדת, שתמנע תאונות מסוג זה.

זה לעולם לא ייעלם

אנקוויסט מדברת בלחש ונראית פגיעה מאוד. קל לה לבוא לידי דמעות, גם כשלא מדברים ישירות על האובדן. אבל דווקא כשהיא נשאלת ישירות על הנושא נראה שרווח לה, היא שמחה לדבר על בתה - עצם הדיבור עליה מחיה אותה.

האם האובדן השפיע על כתיבתה? "כן. בהתחלה לא יכולתי לכתוב בכלל, אבל לאט לאט חזרתי

לכתוב שירה", היא אומרת. "פירסמתי קובץ שירים שתיאר את החיים בלעדיה. שלוש או ארבע שנים אחרי מותה, כבר הייתי חזקה מספיק להתחיל לעבוד על 'השיבה הביתה'. זה היה קל יחסית כי הנושא היה רחוק מעולמי הפנימי. יכולתי בקלות לחשוב על אליזבת קוק, כי היא רחוקה מחיי ומחיי בתי. וגם חזרתי לנגן בפסנתר, כי מרחיט ואני היינו מנגנות יחד ושוקעות במוסיקה".

אחרי שהשלימה את "השיבה הביתה" החליטה לכתוב רומן על בתה. הספר אמור להתפרסם בקיץ בגרמניה ובסיתיו בהולנד. "זה ספר מוזר, מעולם לא קראתי משהו כזה", היא אומרת. "הוא טובב סביב מוסיקה. הוא מספר על אשה מבוגרת - אני, כמובן - שלומדת לנגן את וריאציות הזהב של באך. כל פרק עוסק באחת הווריאציות, בבעיות הטכניות בביצוען, בחייו של באך, אבל גם בחייה של נערה צעירה. לפעמים היא תינוקת, לפעמים היא אשה בת 26. במקביל מתוארת האשה המבוגרת, ומרגישים שמשהו לא בסדר מתרחש בחייה. בסוף מבינים למה".

נראה שאת ממשיכה לחוות את עוצמת האובדן גם עכשיו, שבע שנים אחרי.

"כל יום, כל רגע. וזה לעולם לא ייעלם".

את לא רוצה לוותר על זה.

"לא, זה מה שנשאר לי ממנה. לחשוב עליה זה לחיות אותה, לכן גם כתבתי את הספר עליה. כך הייתי חייבת לחשוב על החיים שלה, על מי שהיא היתה, וגם אם הייתי צריכה לפנטז ולהמציא - הרגשתי טוב עם זה. בינתיים חזרתי לעבוד בפסיכותרפיה, כך שהימים שלי עמוסים".

ברומן הראשון שלך מ-1994, "יצירת המופת", כתבת על אם שמאבדת את בתה הקטנה.

"זה מוזר, לא? מאוד אהבתי להיות אמא, הילדים שלי הם הדבר הכי יקר שהיה לי בחיים, אז מובן שאת מדמיינת מה היה קורה אילו מישהו היה לוקח את זה ממך. כתבתי על כך בספר ההוא, אבל לא חשבתי שזה יכול לקרות לי".

את משתמשת בכלים של הפסיכותרפיה כדי להתמודד עם האבל?

"לא. מובן שחונכתי לחשוף את רגשותי ולדבר עליהם, אבל זה לא עוזר לי בשום דרך להקל את הכאב".

לאנקוויסט ולבעלה יש בן נוסף, בן 31, שעובד כדיפלומט בשגרירות הולנד בארצות הברית. היא נוסעת הרבה בעולם בעקבות ספרייה, אבל תמיד לזמן קצר, "כי קשה לי להתרחק מהקבר של מרחיט", היא אומרת. "אבל זה מעסיק אותי ואני תמיד שמחה לפגוש אנשים חדשים. לא ידעתי שבישראל מכירים כך את ספרי, זו מדינה כל כך קטנה, כך שממש הופתעתי".

נישואים טובים

"השיבה הביתה", שרואה כעת אור בספרייה החדשה והקיבוץ המאוחד, בתרגום רן הכהן, הוא רומן היסטורי על חייהם ומותם של קפטן קוק ואשתו אליזבת. קפטן קוק, מספרת אנקוויסט, חי את רוב חייו בים. "הוא ואליזבת היו נשואים 60 שנה, אבל אם מחשבים את הזמן שבילו יחד באותו בית מגיעים אולי לארבע שנים", היא אומרת. "מהעובדות ההיסטוריות נוצר אצלי הרושם שאלה היו נישואים טובים למרות הכל. היא אהבה אותו, והוא בטח בה. היא היתה מאוד גאה בו והיתה אוספת את החפצים

שהוא הביא, מסדרת אותם. וחוף מזה, ככה זה היה אז, במעגלים החברתיים ההם של אנשי הים - הנשים היו לבדן רוב הזמן והגברים היו בים, והיה עלייך להיות גאה בבעלך, להודות על כך שיש לו עבודה טובה.

הוא גם היה מפורסם, "אבל הוא לא יכול היה ליהנות מהמעמד הזה שלו", אומרת אנקוויסט, "בתוך תוכו הוא נשאר נער חווה עני, הוא לא הרגיש בבית במעגלים החברתיים הגבוהים ההם. הוא הרגיש בבית כשהיה על האונייה שלו. בסוף הסיפור אליזבת לובשת את המדים שלו ומספרת את סיפור מותו בעצמה. היא קצת הופכת להיות הוא.

"בחלק השני של חייה היא מחפשת את הסיבה למותו של קוק. באנגליה הוא נהפך לגיבור או קדוש, אבל היא לא סמכה על זה ורצתה לחקור בעצמה את נסיבות מותו. היא התחילה לדבר עם אנשים שהכירו אותו, ובסוף חייה היא סוף סוף מבינה מה קרה שם. אני לא יודעת למה כתבתי את הסצינה שבה היא לובשת את המדים שלו, אבל ידעתי כבר מההתחלה שזו תהיה אחת הסצינות שיסיימו את הספר. עורך הספר בעברית, מנחם פרי, אומר שהם מחליפים זהויות - היא הופכת להיות זאת שחוקרת ויוצאת למסעות גילוי, והוא זה שנשאר פאסיווי. בעצם, בסוף הספר היא הקפטן".

רצוי שתהיי כמו כולם

אנקוויסט עבדה במשך שנים כפסיכותרפיסטית ולא חשבה בכלל להיות סופרת. "רציתי להיות מוסיקאית, ובאמת הייתי פסנתרנית, אבל החלטתי לבסוף ללמוד פסיכולוגיה. כשהיו לי ילדים קטנים וכבר עבדתי כמטפלת, זנחתי את הנגינה בפסנתר ובתוך כמה שנים שקעתי בדיכאון. אז התחלתי לכתוב שירים בלילות. אחרי שיצאו ספרי שירים שלי, חשבתי, אם אפשר לכתוב שירים ולפרסם אותם, מדוע לא לכתוב רומן? כך כתבתי את 'יצירת המופת'. לא ידעתי שום דבר על טכניקות ספרותיות ועל העולם הספרותי, הייתי קצת נאיווית".

אנקוויסט אינו שמה האמיתי; היא נולדה בשם כריסטה וידלונד. מדוע בחרה בשם עט? "כשהתחלתי לכתוב עדיין עבדתי כפסיכותרפיסטית במוסד לילדים מפגרים, ולא היה מקובל להיהפך לדמות מפורסמת כשאת אנליסטית, חששתי שיפטרו אותי. וגם פירסמתי מאמרים על פסיכותרפיה בשמי האמיתי וחשבתי שזה יהיה נכון לעשות הבחנה בין סוגי הטקסטים האלה".

לדבריה, התרבות ההולנדית לא מעודדת הצטיינות ולא מטפחת תרבות של מפורסמים. "בהולנד אין הערכה מיוחדת לאנשים מפורסמים, רצוי שתהיי רגילה, כמו כולם. בניגוד לצרפת, למשל, ששם אנשים גאים באמנים המפורסמים שלהם, בהולנד התרבות צנועה. אולי זה קשור בדת הקלוויניסטית - אתה לא מורשה להיות גאה בהישגים שלך".

ירושלים של ספרות

קרוב ל-10,000 מבקרים השתתפו באירועים השונים של פסטיבל הסופרים הבינלאומי, שהתקיים בשבוע שעבר בירושלים. אירועי הפסטיבל התקיימו במרכז משכנות שאננים, בתיאטרון החאן, בסינמטק ובבתי ספר בעיר. בפסטיבל התארחו עשרות סופרים ואנשי תרבות מישראל ומחו"ל. כעת מקווים רבים כי הפסטיבל ייהפך לאירוע שנתי.

בכל שנתיים מתקיים במשכנות שאננים פסטיבל משוררים בינלאומי. "הכוונה היא לאחד בין שני הפסטיבלים ולקיים אירוע אחד, בדומה לפסטיבלים ספרותיים אחרים בעולם, שבהם משתתפים גם

סופרים וגם משוררים", אומרת יעל נהרי, היוזמת והמנהלת של פסטיבל הסופרים. "בעקבות ההצלחה השנה נראה שיהיה קל יותר להשיג תמיכות כספיות לפסטיבל ספרותי בשנה הבאה".